

vsakoletnih impozantnih Zavezinih skupščin. Na Zavezinih zborovanjih so se pokazale duševne moči in sile, ki so v naprednem učiteljstvu. Shajali in spoznavali smo se učitelji iz vseh slovenskih pokrajin, spoznavali ne le po obrazu ampak tudi po duhu, naporih in težnjah. Po rešenem in temeljitim delu so nam nudile Zavezine skupščine tudi umetniške užitke. Mnogo časa za pravo delo, mnogo truda so nam vzeli koncerti, ki so se prirejali ob Zavezinih skupščinah, vendar smo jih željno pričakovali. In ti poučno-zabavni izleti po dovršenem delu! Vse pokrajine naše lepe slovenske zemlje od deroče Drave doli do sinje Adrije sem spoznal ob teh prilikah. Vse to počiva sedaj, vse to pogrešamo že četrto leto. Samo kaka odborova seja se še sklíče, da izpriča, da to in ono društvo še životari.

Zaradi razmer trpi tudi naša marljiva Slovenska Šolska Matica. Skušala se vzdržati na površju in deluje z veliko vneto, četudi v omejenem delokrogu. Njena vztrajnost zasluži priznanje nas vseh! Če bi ne bila storila v tem času nič drugega, nego da nam je poklonila Viktorja Bežka »Občno vzgojeslovje* z dušeslovnim uvodom«, bi ji moral biti hvaležen vsak napredka željen slovenski učitelj. Je pa neka točka v bodočem delovnem programu Slovenske Šolske Maticе, ki me je napotila, da pišem te vrstice. V poročilu o odborovi seji Slovenske Šolske Maticе, ki je bila dne 9. decembra 1916 od 2. do 4. ure popoldne v poslojpu »Učiteljske tiskarne« v Ljubljani, berem te-le besede: »Nič napačna ni zamisel, ki se je sprožila ob koncu seje: naj bi se Letopis razširil v nekako pedagoško revijo. Toda ker je v ta namen treba dogovora z neko učiteljsko organizacijo, izvršenemu dogovoru treba potrdila po občnem zboru, ki bi se v ta namen izvršil o veliki noči leta 1917. ter nadomestil izostali občni zbor leta 1915., ne kaže zasedaj razpravljati o tem načrtu«. Jasno je, da gre tu za združitev lista »Popotnik« z letopisom Slovenske Šolske Maticе. Akoravno mi je Slovenska Šolska Matica tako pri srcu kakor Zaveza, vendar kličem vodstvu Zaveze: Ne prenažite se v tem pogledu! (Glej današnje poročilo o delovanju vodstva Zaveze! Prip. ured.) Poglejmo v zgodovino Zavezinih listov — opozarjam na Jelenčev spominski spis o 25letnici obstanka Zaveze — in vsak razsodni učitelj mi bo pritrdil, če rečem: ne dajmo iz rok, kar smo pridobili z velikim trudom. Z velikimi žrtvami je rešila Zaveza »Popotnik« iz rok »Katoliškega tiskovnega društva v Mariboru«, kjer so ga mislili zaradi svobodnomiselnih idej, ki jih je baje razširjal med slovenskim učiteljstvom, zadržati. To je enolist. Drug list »Uč. Tov.« pa je prevzela Zaveza po dolgotrajnih razmotrivanjih in pogajanjih leta 1900 v svojo last od »Deželnege Slovenskega učiteljskega društva« in preosnovala takoj oba lista tako, da je »Popotnik« od tedaj strogo pedagoški in znanstven list, »Učit. Tov.« pa šolsko-politiški. Ko je ustanovila Zaveza v začetku leta 1900 še list za slovensko mladino, naši slovenski mladini in slovenski javnosti sploh toli priljubljen »Zvonček«, je dovršila Zaveza v tem pogledu našo organizacijo. Odslej se ni več pripetilo, da bi v obeh slovenskih šolskih listih brali eno in isto poročilo in isto razpravo, eno in isto snov in tako po nepo-

trebnem tratili čas in trosili denar. Sedaj pa izročite »Popotnik« v last Slovenske Šolske Maticе! Ali ne nastane v naši organizaciji zopet velika vrzel, ki je ne bomo mogli nikdar več nadomestiti! Ali morete jamčiti, da ne pride list potom Slovenske Šolske Maticе kedaj v roke naših tovarišev, ki so nam nasprotnih stremljenj, načel in nazorov. Takoj bi zaprl list našim proizvodom in nas topli z orožjem iz orožarne, ki smo jo mi sezidali. Ne trdim in prepričan sem, da se to ne more zgoditi pod sedanjim predsedstvom in odobrom, kjer deluje dečina kremenito značajnih mož. Ali v pravilih Slovenske Šolske Maticе ni tako preskrbljeno, da bi se mogel preprečiti tak preobrat, kakor v pravilih Zavezinih društev.

Upamo, da se bo vodstvo Zaveze oziralo na opravičene želje svojih članov in da ne bo po svoji volji, iz svoje moči in na svojo odgovornost samo ukrepalo o važnih organizacijskih zadevah, tako kakor lansko leto, ki je brez vprašanja in vednosti upravnega odbora imenovalo »Popotnik« sourednika. S tem pa ne rečem, da naj se list ne poživi in prenovi. Hrepeneti mora navzgor, da bo vselej na višku zahtev sedanjega časa na pedagoškem polju!

Avstrijski Slovani pri cesarju.

Proti koncu meseca januarja letošnjega leta je sprejel cesar poklonilne deputacije avstrijskih kronovinj, ter je v milostljivih besedah odgovarjal na poklonilne nagovore deželnih glavarjev in deželnih maršalov. Glavarji dežel, v katerih prebiva slovanska večina, so govorili v dotičnih deželnih jezikih. Gališki deželni maršal je govoril le poljsko in rusinsko, češki najvišji deželni maršal je govoril najprej češki, potem nemški in zopet češki; moravski glavar je govoril češki in nemški; štajerski deželni glavar je govoril le nemški, cesar pa je v odgovoru rabil tudi slovenske besede ter na ta način poučil štajerskega deželnege glavarja, da zastopa dvojezično deželo; tudi deželni glavar kranski je govoril razven začetnega in končnega stavka izključno nemški. Najbolj zapostavljeni so bili koroški Slovenci. Ne le, da niso v deputacijo pustili nobenega Slovence, tudi ni spregovoril koroški deželni glavar nobene slovenske besede. To neolajno postopanje proti sodeležanom je razžalilo koroške Slovence in celovški »Mir« da duška tej nevolji ter piše: »Iz vseh dežel, kjer prebivajo Slovenci, so se poklonili cesarju na Dunaju tudi zastopniki Slovencev razven iz Koroškega. V odposlanstvu iz Kranjske so bili med mnogoštevilnimi zastopniki štiri Nemci, celo kočevski župan Loy, čeravno je na Kranjskem samo 5% nemškega prebivalstva, Koroškim Slovincem, ki tvorimo eno tretjino prebivalstva v deželi, se ni dala priložnost, da bi mogli dati Nj. Veličanstvu izraza neomahljive zvestobe in najgloblje spoštljivosti in udanosti vseh slovenskih sinov Koroške. Tej naši srčni želji bi se bilo pač po kranjskem vzorcu lahko ustreglo. To je dokaz za vso našo mizerijo.«

Slovenski Korošci si niso pustili vzeti prilike, da bi ob tako važnem zgodovinskem trenutku, ko nastopa vlado avstrijskih kronovinj nov vladar iz slavne Habs-

burške rodovine, ne izrazili čustev neomajne zvestobe in udanosti do novega vladarja cesarja Karla in do vse prejasne vladarske hiše. Ker niso razmere pustile zastopnikov koroških Slovencev pred Najvišji prestol, zato je poslalo »Katoliško politiško društvo koroških Slovencev« dne 7. februarja t. l. v imenu koroških Slovencev na njegovo evscelenco gosp. ministrskega predsednika Henrika grofa Clam-Martinitca sledečo izjavo:

»Vaša ekscelenca! Ker v poklonitveni deputaciji voj. Koroške skoraj 100.000 slov. prebivalstva ni bilo zastopanega, sili v teh dneh, ko stopajo ljudstva vseh dežel stroslavne monarhije pred vzvišeni prestol Habsburžanov, da prejasni cesarski hiši izrazijo prisego večne zvestobe do vladarske hiše in monarhije, tudi slovensko prebivalstvo koroške dežele, da pred stopnicami prestola priséže neugasljivo ljubezen in vdanost do nad vse ljubljene cesarske dvojice, podedovane cesarske hiše in monarhije. Vašo Ekscelenco prosimo, da blagovoli ta naša najodkritoščnejša in najgloblja čuvstva na Najvišje mesto sporočiti.«

Tako je prav! Izpred stopnic Najvišjega prestola se ne bomo pustili nič več odganjati, ki ga tudi mi zvesto čuvamo v teh viharnih časih.

Književnost.

XV. letnik »Slovana«. Kljub neugodnim vojnim razmeram se je pojavil v slovenski književnosti krepak pokret, ki obeta oživit in povzdigniti slovensko prosvetno delo. Od občinstva, zlasti od inteligence je odvisno, ali obrodi to mlado gibanje zaželjene sadove. Tudi »Slovane«, mesečnik za književnost, umetnost in prosveto, stopa v novo dobo svojega življenja. List, ki je vedno deloval za svobodni razvoj slovenske kulture, začne s prvo številko letošnjega leta svoj petnajsti letnik. Uredništvo ostane še nadalje v rokah pisatelja Milana Puglja, ki je vse potrebno ukrenil, da bo bodoči letnik preskrbljen z izvrinim gradivom. Ker je dalo lastništvo lista uredništvu na razpolago širše denarne vire, bo mogoče tudi uspešnejše delovanje za svobodno književnost, umetnost in prosveto. Vsaka številka prinese prispevek Iv. Cankarja. Prva številka, ki kmalu izide, prinese poleg pesmi Golarja, Albrehta in drugih tudi daljo povest kratkočasnega sodobnega pisca Frana Milčinskoga »Gospodična Mici«, ki se razmahne takoj po uvodnih straneh v tak humor, kakor ne kmalu katera dosedanja naša zgodba. Dolgo novelo, pisano vseskozi z mladeniškim temperamentom, prične objavljati Fran Govekar. Dalje prinese prva številka začetek zanimive in originalne novele prikupnega pripovedovalca Iva Šorlija. Krajšo črtico objavi Josip Kostanjevec. Dr. A. Žigon ostane »Slovanu« še nadalje zvest sotrudnik. Prva številka prinese poleg prispevka v listu »Bridko zgodbo iz Levstikovega življenja«, ki je pisana tako strogo stvarno, kakor vsa dela tega temeljitega avtorja. Dr. Fran Ilesič objavi nekaj Gregorčičeve korespondence, prof. Ferdinand Seidl, odlični sodobni prirodoslovni pisec, bo zastopan v listu. Prof. Seidl je zagotovil »Slovanu« svoje nadaljnje sodelovanje, kakor še mnogi drugi avtorji. V prvih številkah prične izhajati tudi »Igra«, daljša povest Ivana Albrehta, ki je pokazal svoj solidni

pripovedniški talent zlasti v noveli »Šal«, objavljeni v lanskem letniku »Slovana«. Daljšo povest je spisal za list nadalje Jos. Kostanjevec. Mil. Pugelj objavi več novel in izmed najmlajših priobči Ferd. Kozak črtico iz vojske, Fran Lipah enodejanko »Dopust« i. t. d. »Slovane« objavi članek prof. trg. akademije dr. L. Cermelja, nadalje pripravljajo trije avtorji spis o petdesetletnici Jugoslovanske akademije in sicer dr. Fran Ilesič, Ferd. Seidl in dr. Janko Slesinger. Prispevke so še objubil dr. P. Grošelj, dr. Iv. Lah, Cv. Golar in med mlajšimi pisatelji tudi Stanko Svetina i. dr. Listek »Slovane« bo poročal o aktualnih dogodkih in posebno še o vseh novih književnih pojavih. Tako bo poizkusil »Slovane«, dobro založen z dobrimi in izvrinimi deli, svojim čitateljem vsestransko ustreči. Vsaki številki bo priložena tudi po ena ali dve reprodukciji del naših, slovanskih in svetovnih najboljših slikarjev in kiparjev. »Slovane« bo izhajal iznova bogateje ilustriran in bo priobčeval le slike umetniške vrednosti. Novo založništvo je poskrbelo »Slovanu« tudi novo opremo, novo naslovno stran in vinjete, ki jih je narisal akademični slikar Maksim Gaspari. List s tem lepim programom toplo priporočamo slovenski javnosti v naročevanje. Občinstvo podpira s tem, da se naroča na »Slovane«, naše književnike in pospejuje s sorazmernoma malini prispevki razvoju naše kulture, ki je gotovo vsem enako pri srcu. Naročnina na »Slovane« znaša za celo leto 12 K, za pol leta 6 K.

»Ljubljanski Zvon.« Prva številka »Ljubljanskega Zvona« je napravila s svojo raznovrstno, marljivo zbrano vsebino jako ugoden vtis. S posebnim zanimanjem pričakovani Kraigherjev roman »Mlada ljubezen« kaže že v svojem začetku vse vrline odličnega leposlovnega dela, ki seveda ni namenjeno nezreli mladini, ob kateri etični resnobi pa se odbijajo vsi ugovori filisterske priderije. Posebno je čitateljem tudi všeč Antona Navačana krepka vaška slika »Muri preganja vrane«. Zanimivo je, koliko interesa je vzbudilo Levstikovo kritično pismo o »Desetletnem bratu«, ki je objavila Oton Zupančič s pripomojo, da bi bil dobil del naše literature nemara drugačno lice, ako bi izšla ta razprava že prej v tisku. V duhovitem eseju razpravlja dr. Prijatelj o razmerju med občinstvom in literaturo. Izmed pesmi je napravila globok vtis Zupančičeva pretresljiva »Joži Bercetu v spomin«. Urednik je napisal v »Listek« namestu predgovora duhovit aforizem ter obširno oceno Gradnikovih »Padajočih zvezd«, dr. J. A. Glonar objavlja zanimivo, rezko kritiko Mohorjeve družbe, dr. Lončar je v krepkih risih označil veliko izgubo, ki je zadela slovensko kulturo s smrtjo dr. Stanca, Levca in Hubada. Poleg navedenih spisov priobčuje »Ljub. Zvon« še Kozakov zamišljen »Dialog v zaledju«, Novačanovo pesem »Klavdij« in Fran Albrehtovo »V svetli uri« ter interesanten prispevek iz slovenske literarne zgodovine: prvotni načrt Jurčičevega »Desetega brata«. — Ker je vsled velikega števila naročnikov preostalo od 1. številke le še malo število izvodov, je treba, da se morebitni novi naročniki oglasijo takoj, sicer jim uprava ne bo mogla več ustreči.

»Zvonček« objavlja v svoji 1. in 2. številki to bogato vsebino: 1. Fran Žgur:

Spomini na pokojnega Frana Kovača,

nadučitelja v p. v Zatičini, ki je umrl v Višnji gori dne 14. januarja t. l.

Črtica o njem v 2. štev. letoš. »Učit. Tov.«, pravi, da je služboval večinoma po Dolenskem. To me je vzpodbudilo, da sem se lotil nekaj več napisati o njem. Fran Kovač je služboval edino v Zatičini skozi dolgih 45 let in nikjer drugod. To zabeležim kot posebno redkost, ker takega slučaja ne najdemo, smem reči, pri nobenem drugem tovarišu. Osebno sem ga spoznal že kot 14letnega učenca v tretjem razredu v Celju; bila sva skupaj na stanovanju. Prve pojme in vaje v igranju in na notah sem mu jaz podajal. Prišel je igrati na mojih malih orglah z enim izpremenom. Z veliko vneto in veseljem se je pozneje oprjel petja in cerkvene glasbe. Postal je sčasoma jako dober pevcentenarist, a tudi dober orglavec. V Celju je dovršil ljudsko šolo in tedanjno dvorazredno realko z dobrim uspehom leta 1868, prišel še tisto jesen na ljubljansko učiteljsko iz katerega je izšel leta 1871. in postal takoj začasen in samostojen učitelj na šoli v Zatičini in tu deloval do svoje

vpokojitve leta 1916. Naj navedem tu neki dogodek. Na nekem skupnem potovanju v počitnicah po Dolenskem se nama je pripetil smešen dogodek, ki sva se ga še v poznejših letih z veseljem spominjala. Na Veseli gori pri Št. Rupertu je bil istočasno v gradu grofa Barbota v pokojni neki generalmajor, ime mi je odpadlo, ki je slovel kot velik dobitnik revnim dijakom, ki so ga obiskali. Sklenila sva, fanta lahkih žepov, da ga tudi obiščeva, zlasti zato, ker drugod nisva nikjer trkala na vrata. Rahljih korakov stopiva v grajskim vratom in ukrepava, več kakor je bilo treba, kako naj nastopiva in kdo naj prvi sproži besedo. Ko prideva v grad, ni bilo treba dolgo čakati, in že stoji na hodniku pred nama sivolas gospod v uniformi. Bil je precej gluh. Še nisva dobro izpregovorila, že naju trdo vpraša: »Was wollen die Herren?« — Poveva mu, kdo sva, kaj želiva in kam greva. Podaril je vsakemu goldinarček, ter hkratu zopet krepko izustil: »Studieren Sie fleißig und spielen Sie keinen Faloten-Peter!« Kako hvaležna, vesela in zadovoljna sva odšla, ne morem izreči. Smešen izraz Faloten-Peter nama je pa ostal v spominu za vse življenje. Nadučitelj Fran Kovač je bil živahnega kretanja, vedno vesel in dobre volje, kakor sploh tak temperament. Posebno ljubezniv in gostoljuben je bil svojim stanovskim tovarišem, dokler je bil

samec. Pozneje pa, ko si je napravil domače ognjišče, je ljubko skrbel za svojece. Prva žena je bila sestra pokojnega pisatelja Tomšiča, ki je bil ustanovitelj »Slov. Naroda« v Mariboru. Ker je bila vedno bolehnna, je legla zgodaj v hladni grob, baje po pretoku štirih let. Tudi njena dva otročiča sta umrla v nežni mladosti. Bil je nekaj let vdovec. Iz drugega zakona je vzgojil štiri otroke, dva dečka in dve deklici, dorasli so že vsi in dva sina in ena hčerka so se posvetili učiteljskemu stanju. Pokojnik je bil nekaj let tudi zatiški župan in mnogo let občinski svetovalec. Imel je velik ugled v domači občini. V takih razmerah je imel obilo dela, skrbi za šolo, za občino in pozneje tudi veliko truda z lepo stavbo novega modernog urejenega šolskega poslojpa za štiritrazrednico. Ustanovil je ondi tudi »Reifeisenovo« sojoilnico. Bil je 30 let organist. Imel je dober mešan zbor, ki je v prejšnjih časih tudi večkrat javno nastopil pri dobrodelnih prireditvah. Dolgo vrsto let je bil predsednik podružnice sv. Cirila in Metode. Zaradi svojega uspešnega delovanja v šoli in zunaj nje v obč. korist, je bil odlikovan z zlatim zaslužnim križcem in je dobil tudi kolajno za 40letno zvesto službovanje. Vpokojen je bil na lastno prošnjo z 31. oktobrom 1916. Preselil se je v Višnjo goro, kjer si je napravil lično hišico, da bi vžival zaslužni pokoj. Vžival

ga je pa komaj tri in pol meseca. Kako priljubljen je bil pri svojih tovariših in pri ljudstvu, je pokazal tudi njegov pogreb. Prav častno je bila zastopana Zatičina. Šolska mladina zatiška in višnjegorska pod vodstvom učiteljstva se je polnoštevilno udeležila pogreba. Zatiško učiteljstvo in šolska mladina je položila na krsto lepo cvetje. Nagrobni govor je imel starosta slovenskega učiteljstva Janko Škrbinec nadučitelj v p. Zatičina mu ohrani hvaležen spomin za njegovo uspešno mnogoletno delovanje. Ti pa, dragi tovariši, vživaj plačilo tam gori v sinjih višavah! Blag ti spomin! S. P.

Ali ste že pridobili mladinskemu listu »Zvonček« novega naročnika?